

Science Uzbekistan

INTERNATIONAL CONGRESS ON MODERN SCIENCES-IV

"Global Prospects for Multidisciplinary Research and Education"

CHIRCHIK STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY

April 08-10, 2025 / Chirchik, Uzbekistan

CHDPU
CHIRCHIQ DAVLAT
PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

UPI

The
Education
University

Excellence in
Learning Innovation

PROCEEDINGS BOOK

Volume-1

Editors

Prof. Dr. Jabbor Usarov

Prof. Dr. Dostnazar Khimmataliev

Mutabar Meylieva

Kibrio Burieva

ISBN: 979-8-89695-061-5

PROCEEDINGS BOOK

Volume-1

Science Uzbekistan INTERNATIONAL CONGRESS ON MODERN SCIENCES-IV

"GLOBAL PROSPECTS FOR MULTIDISCIPLINARY RESEARCH AND EDUCATION"

CHIRCHIK STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY

April 08-10, 2025 / Chirchik, Uzbekistan

Based on Order No. 490 of the Minister of Higher Education, Science and Innovation dated
December 27, 2024

Editors

Prof. Dr. Jabbor Usarov

Prof. Dr. Dostnazar Khimmataliev

Mutabar Meylieva

Kibrio Burieva

30.04.2025

by Liberty Academic Publishers, New York, USA

ALL RIGHTS RESERVED NO PART OF THIS BOOK MAY BE REPRODUCED IN ANY FORM, BY
PHOTOCOPYING OR BY ANY ELECTRONIC OR MECHANICAL MEANS, INCLUDING
INFORMATION STORAGE OR RETRIEVAL SYSTEMS, WITHOUT PERMISSION IN WRITING
FROM BOTH THE COPYRIGHT OWNER AND THE PUBLISHER OF THIS BOOK.

© Liberty Academic Publishers 2025

The digital PDF version of this title is available Open Access and distributed under the terms of the
Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits adaptation, alteration, reproduction and distribution for
noncommercial use, without further permission provided the original work is attributed. The
derivative works do not need to be licensed on the same terms.

adopted by Mariam Rasulan

ISBN: 979-8-89695-061-5

CONGRESS ID

TITLE OF CONGRESS

INTERNATIONAL CONGRESS ON MODERN SCIENCES-IV
"GLOBAL PROSPECTS FOR MULTIDISCIPLINARY RESEARCH AND
EDUCATION"

PARTICIPATION

Keynote & Invited

DATE - PLACE

April 08-10, 2025

Chirchik, Uzbekistan

EDITORS

Prof. Dr. Jabbor Usarov
Prof. Dr. Dostnazar Khimmataliev
Mutabar Meylieva
Kibrio Burieva

ORGANIZATION

Chirchik State Pedagogical University
&
İKSAD-Institute of Economic Development and Social Researches

HONORARY BOARDS

Prof. Dr. Gafurdjan Muxamedov (Rector of CHDPU)
Dr. Mustafa Latif Emek (President of İKSAD Institute)

ORGANIZING COMMITTEE MEMBERS

- Prof. Dr. Gafurdjan Mukhamedov-Chirchik State Pedagogical University,
Uzbekistan
- Prof. Dr. Bakhodir Eshchanov-Chirchik State Pedagogical University,
Uzbekistan
- Dr. (PhD) dosent Doniyor Akhmadjanov-Chirchik State Pedagogical
University, Uzbekistan
- Prof. Dr. Jabbor Usarov-Chirchik State Pedagogical University, Uzbekistan
- Prof. Dr. Dostnazar Khimmataliev-Chirchik State Pedagogical University,
Uzbekistan
- Prof. Dr. Samariddin Koraev-Chirchik State Pedagogical University,
Uzbekistan
- Dr. (PhD) dosent Saodat Gayupova-Chirchik State Pedagogical University,
Uzbekistan
- Prof. Dr. Umid Khodjamkulov-Chirchik State Pedagogical University,
Uzbekistan
- Prof. Dr. Feruzakhon Kadirova-Chirchik State Pedagogical University,
Uzbekistan
- Assoc. Prof. Dr. Gulbaxar Tavaldieva-Tashkent Institute of Chemical
Technology, Uzbekistan
- Dr. (PhD) dosent Ikrom Kadirov-Chirchik State Pedagogical University,
Uzbekistan
- Prof. Dr. Deni Darmawan - director of Cibiru Kampus Universitet
Pendidikan, Indonesia
- M.Pd, Ph.dosent D. Ediyanto - Malang State university, Indonesia
- Dr. Tina Hayati Dahlan - University Pendidikan, Indonesia
- Prof. Dr. Julia, S.Pd., M.Pd. - University Pendidikan, Indonesia
- Dr. Heri Ririen- University Pendidikan, Indonesia
- Dr. Elvan CAFEROV - Azerbaijan State Pedagogical University, Azerbaijan
- Dr. Ethem İlhan ŞAHİN, Adana Alparslan Türkeş Science and Technology
University, Türkiye
- Dr. Alina Amanzholova- Hodja Akhmet Yassawi International University,
Kazakhstan

SCIENCE & ADVISORY COMMITTEE

PhD, Assoc. Prof. Guzal Otamukhamedova - Chirchik State Pedagogical
University, Uzbekistan

PhD, Assoc. Prof. Zainiddin Arzikulov - Chirchik State Pedagogical
University, Uzbekistan

PhD, Assoc. Prof. Jamshid Ravshanov - Chirchik State Pedagogical
University, Uzbekistan

DcS, Prof. Mukaddas Rakhmonova - Chirchik State Pedagogical
University, Uzbekistan

PhD, Assoc. Prof. Akbar Namozovich Rasulov - Chirchik State Pedagogical
University, Uzbekistan

Dr. Gulchehra Gaffarova - Chirchik State Pedagogical University, Uzbekistan

PhD, Assoc. Prof. Kudratbek Makhmudov - Chirchik State Pedagogical
University, Uzbekistan

PhD, Assoc. Prof. Rano Salomova - Denov business and pedagogy institute,
Uzbekistan

PhD, Assoc. Prof. Khujamiyarov Sadullo - Tashkent Institute of Economics and
pedagogy

Dr. Tarmiza Khurvalieva - Chirchik State Pedagogical University, Uzbekistan

Dr. Diah Gusrayani - Universitas Pendidikan Indonesia

Mutabar Meylieva - Lecturer of Chirchik State Pedagogical University, Uzbekistan

Kibrio Burieva - Lecturer of Chirchik State Pedagogical University, Uzbekistan

Mokhinur Safieva - Lecturer of Chirchik State Pedagogical University, Uzbekistan

Nilufar Omonova - Lecturer of Chirchik State Pedagogical University, Uzbekistan

Aliya Burteshova - Lecturer of Chirchik State Pedagogical University, Uzbekistan

Oybek Abdullaev - Lecturer of Chirchik State Pedagogical University, Uzbekistan

Karimov Ravshanbek - Lecturer of Chirchik State Pedagogical
University, Uzbekistan

Prof. Viola MAKHZOUM - Islamic University of Lebanon, Lebanon

Dr. Elvan CAFEROV - Azerbaijan State Pedagogical University, Azerbaijan

Dr. Alina Amanzholova - Hodja Akhmet Yassawi International University,
Kazakhstan

PARTICIPATING COUNTRIES (18)

Türkiye, Uzbekistan, Indonesia, Kazakhstan, Ukraine, USA, Bulgaria, Canada,
Morocco, Pakistan, India, Algeria, Nigeria, Lithuania, Russia, Azerbaijan, Serbia,
Romania

TOTAL ABSTRACTS: 491

The number of abstracts from foreign countries: **406**

The number of abstracts from Türkiye: **85**

LANGUAGES

Uzbek, Turkish, English, Russian

INTERNATIONAL CONGRESS ON MODERN SCIENCES-IV

"GLOBAL PROSPECTS FOR MULTIDISCIPLINARY RESEARCH AND EDUCATION"

CHIRCHIK STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY

April 07-10, 2025 / Chirchik, Uzbekistan

Based on Order No. 490 of the Minister of Higher Education, Science and Innovation dated
December 27, 2024

CONGRESS PROGRAM

Meeting ID: 813 0348 3436

Passcode: 080808

<https://uso2web.zoom.us/j/81303483436?pwd=rUthUP26L8IaLZrnHjeCaQlTNyxdWo.1>

PARTICIPANT COUNTRIES (18):

Türkiye, Uzbekistan, Indonesia, Kazakhstan, Ukraine, USA, Bulgaria, Canada,
Morocco, Pakistan, India, Algeria, Nigeria, Lithuania, Russia, Azerbaijan, Serbia,
Romania

ÖNEMLİ, DİKKATLE OKUYUNUZ LÜTFEN / IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

Önemli, Dikkatle Okuyunuz Lütfen

- ✓ Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- ✓ Online sunum yapabilmek için <https://zoom.us/join> sitesi üzerinden giriş yaparak “Meeting ID or Personal Link Name” yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- ✓ Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- ✓ Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- ✓ Uygulama tablet, telefon ve PC’lerde çalışıyor.
- ✓ Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 15 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- ✓ Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- ✓ Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- ✓ Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- ✓ Zoom'da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- ✓ Kabul edilen bildiri sahiplerinin mail adreslerine Zoom uygulamasında oluşturduğumuz oturuma ait ID numarası gönderilecektir.
- ✓ Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- ✓ Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

ISHTIROKCHILAR UCHUN ESLATMA

- ✓ Uchrashuvda onlayn ishtirok etish uchun <https://zoom.us/join> sayti orqali tizimga kiring, ID raqamini kiring “Uchrashuv ID yoki Shaxsiy havola”
- Nomlash” va sessiyani mustahkamlang.
- ✓ Zoom ilovasi bepul
- ✓ Zoom ilovasidan ro‘yxatdan o‘tmasdan foydalanish mumkin.
- ✓ Ilova planshetlar, telefonlar va shaxsiy kompyuterlarda ishlaydi.
- ✓ Ishtirokchi sessiyaga taqdimot vaqtdan 15 daqiqa oldin ulangan bo‘lishi kerak.
- ✓ Konferensiyaning barcha ishtirokchilari link orqali ulanishlari va barcha sessiyalarni tinglashlari mumkin.
- ✓ Moderator sessiyaning taqdimoti va ilmiy muhokamasi (savol-javob) bo‘limiga mas’uldir.

TEKNIK MA'LUMOT

- ✓ Kompyuteringizda mikrofon borligiga va ishlayotganiga ishonch hosil qiling.
- ✓ Ma’ruza taqdimotini ekranda namoyish qila olishingiz kerak.
- ✓ Konferensiya yakunida qatnashish sertifikatlari sizga PDF shaklida yuboriladi.
- ✓ Konferensiya dasturida joy va vaqtni o'zgartirish kabi talablar inobatga olinmaydi

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- ✓ To be able to attend a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- ✓ The Zoom application is free and no need to create an account.
- ✓ The Zoom application can be used without registration.
- ✓ The application works on tablets, phones and PCs.
- ✓ The participant must be connected to the session 15 minutes before the presentation time.
- ✓ All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- ✓ Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration – TECHNICAL INFORMATION

- ✓ Make sure your computer has a microphone and is working.
- ✓ You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- ✓ Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.

Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

**Before you login to Zoom please indicate your name_surname and HALL number,
exp. Hall-1, Awais Khan**

Session -3 / Hall-4

10.04.2025

Moderator: Dilfuza Azamkulovna Pulatova
Meeting ID: 813 0348 3436 / Passcode: 080808

Tashkent Local Time: 16:00-18:00

Ankara Local Time: 14:00-16:00

TITLE	AUTHOR(S)	AFFILIATION
OILADA TARBIYA TIPLARI	Bayjanova Gulxayo Durdiboyevna Haqqiyeva Rohila Pirmamat qizi Odilova Xurshida Rustam qizi Yuldosheva Asal Rashid qizi	CHDPU
ESHITISHIDA NUQSONI BOIGAN BOLALARNING OG'ZAKI NUTQNI IDROK ETISHI	Hamidova Malika Oktamovna Shukrullayeva Rayhon Amonboyeva Dilnura Safaraliyeva Kamola	CHDPU
ESHITISHIDA NUQSONI BO'LGAN BOLALARDA YOZMA NUTQNI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK ASOSLARI	Hamidova Malika Oktamovna Isakjonova Shaxlo Shukrullayeva Saida Xudoyorova Lazzat	CHDPU
OTA-ONALARNING BOLAGA BO'LGAN MEHRINI EMOTSIONAL JIHATDAN QABUL QILISH – KOMIL INSON TARAQQIYOT OMILI SIFATIDA ISLOMIY NUQTAYI NAZAR	Kurbonkulova Madina Djalolovna	CHDPU
ETNOPSIXOLOGIYA FANINING PREDMETI OBYEKTI VA VAZIFALARI	Sapayeva Layloxon Muzaffar qizi	CHDPU
MILLIY PSIXIKANING FUNKTSIYALARI	Xaydarov Sarvar Ergashboy O'g'li Kudaynazarova Peruza Jolimbetovna	CHDPU
TA'LIM KLASTERI - MINTAQANI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH RESURSI SIFATIDA	Nurmamatov Behruzbek Ismandiyorovich O'narova Dilafruz Qurbonova Muattar Erkinovna	CHDPU
AQLIY VA JISMONIY RIVOJLANISH BUZILISHLARINI BAHOLASH USULLARI	Khamidova Malikakhon Oktamovna Sharipova Marjona Zafarjon qizi	CHDPU
PSIXOLOGIYADA LIDERLIK NAZARIYASI	Nasirova Sabrina Karim qizi Xakimova Nafosat Bekdurd qizi Satimova Asaloy Maqsad qizi Hasanova Sabina Umidjonovna	CHDPU
IQTISODIY BILIMLAR: YANGI IMKONIYAT, BOSHQARUV, KO'NIKMALAR	Amanova Halima Abdumutal qizi	CHDPU
INGLIZ TILINI SPORT O'YINLARI YO'NALISHI TALABALARIGA O'QITISH JARAYONIDA MASHQLARNI TO'G'RI TANLASH MEZONLARI	Shamirzayeva Zarifa Xudoyorovna	CHDPU
AUTIZM SPEKTRI BUZILISHLARI BO'LGAN BOLALAR RIVOJLANISHINING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK DIAGNOSTIKASI	Dilfuza Azamkulovna Pulatova Mutaliyev Azizbek Kozimjanovich	CHDPU
IQTISODIY TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISHDA MULKCHILIK MUNOSABATLARINING ROLI	Tulkun Isergapovich Irgashev	CHDPU

All participants must join the conference 10 minutes before the session time.

Every presentation should last not longer than 10-12 minutes.

Kindly keep your cameras on till the end of the session.

INTERNATIONAL

CONGRESS ON MODERN SCIENCES-IV

"GLOBAL PROSPECTS FOR MULTIDISCIPLINARY RESEARCH AND EDUCATION"

Based on Order No. 490 of the Minister of Higher Education, Science and Innovation dated December 27, 2024

Jamoldinova Sayyora Nodirbek qizi EFFECTIVENESS OF IMPROVING MECHANISMS FOR DEVELOPING CONFLICT CULTURE OF FUTURE TEACHERS	453
DUSTNAZAR OMONOVICH KHIEMATALIEV , NILUFAR PARDA QIZI OMONOVA ZAMONAVIY DEMOKRATIK JAMIYATDA O'QITUVCHINING O'RNI VA VAZIFALARI	460
Khaldarchayeva Gaukhar Serikbayevna KREATIV FIKRLASHNI O'RGATISH VA UNING METODOLOGIK HUSUSIYATLARI	468
Jo'raxonova Mohinur Odil qizi TALABA SHAXSIY RIVOJLANISHIDA IJTIMOIIY MADANIYATNING O'RNI	474
Nurmamatov Behruzbek Ismandiyorovich, O'narova Dilafruz, Qurbonova Muattar Erkinovna TA'LIM KLASTERI - MINTAQANI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH RESURSI SIFATIDA	477
Nurmatov Doston Urolovich, Abdushukurov Anvar Kabirovich, Allaev Jumakul, Jumabaeva Gulbarchin Urazboy qizi IZONIKOTIN KISLOTANING -TOLUIDIN BILAN REAKTSIYASINI O'RGANISH	482
Султанов Хайтбой Эралиевич, Байназарова Нилуфар Хикматуллаевна, Каюмова Зилола, Қудратова Нозлия Илхом қизи ADVANTAGES OF ORGANIZING EDUCATION IN THE TEACHER- TUTOR-STUDENT SYSTEM IN PEDAGOGICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS	487
Raximova Ismigul Sadulla qizi, Egamberdiyeva Yulduz Dilshod qizi ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR	493
Allayorova Sarvinoz Baxtiyorovna THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE CLUSTER APPROACH AS A BASIS FOR PEDAGOGICAL INNOVATIONS	499
Shahlo Qahramonovna Sharopova MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINING MUHIM JIHATLARI VA AMALIY YONDASHUVLARI	504
Xalmatova Dilobad, To'raqulova Shaxinabonu PREPARING STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS FOR PEDAGOGICAL DIAGNOSIS	507
Xalmatova Dilobad, Maxsudova Laylo GENERAL DIAGNOSIS OF EDUCATIONAL PROCESS ORGANIZATION. OBJECTIVE CONTROL AND ASSESSMENT OF STUDENTS' KNOWLEDGE	513
Xalmatova Dilobad, Teshaqulova Baxtigul Shovqiddin qizi OLIIY TALIM MUASSASASIDA TALABALARDA NUTQ SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH XUSUSIYATLARI	520
Xalmatova Dilobad, Ro'ziboyeva O'lmasoy TA'LIM TADQIQOTLARIDA BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI	528

**TA'LIM KLASTERI - MINTAQANI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH RESURSI
SIFATIDA****Nurmamatov Behruzbek Ismandiyorovich***Chirchiq davlat pedagogika universiteti, Fizika va kimyo fakulteti, Kimyo kafedrası, 4-bosqich talabasi.***O`narova Dilafruz***Chirchiq davlat pedagogika universiteti, Fizika va kimyo fakulteti, Kimyo kafedrası, 4-bosqich talabasi.***Qurbonova Muattar Erkinovna***Chirchiq davlat pedagogika universiteti, Fizika va kimyo fakulteti, Kimyo kafedrası, katta o`qituvchisi.***ANNOTATSIYA**

Maqolada ta'lim klasterining hududni innovatsion rivojlantirishdagi o'rni ko'rsatilgan. Zamonaviy iqtisodiyotning muhim raqobatbardosh ustunligi sifatida hududiy ta'lim klasterlarini rivojlantirish zarurligi isbotlangan. Kasbiy standartlar talablariga rioya qilgan holda ta'lim klasterlari faoliyati samaradorligiga ta'sir etuvchi masalalar ko'rib chiqilgan. Ta'lim klasterlari faoliyati samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari belgilab berilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim klasteri, hududni rivojlantirish, innovatsion rivojlanish.

АННОТАЦИЯ

В статье показана роль образовательного кластера в инновационном развитии региона. Доказана необходимость развития региональных образовательных кластеров как важного конкурентного преимущества современной экономики. Рассмотрены вопросы, влияющие на эффективность деятельности образовательных кластеров с соблюдением требований профессиональных стандартов. Определены приоритетные направления повышения эффективности деятельности образовательных кластеров.

ABSTRACT

The article shows the role of the educational cluster in the innovative development of the region. The necessity of developing regional educational clusters as an important competitive advantage of the modern economy has been proven. Issues affecting the effectiveness of the activities of educational clusters in compliance with the requirements of professional standards were considered. Priority areas for increasing the effectiveness of educational clusters have been identified.

Tayanch so'zlar: ta'lim klasteri, hududiy rivojlanish, innovatsion rivojlanish.

O'zbekiston Respublikasining jadal rivojlanishining muhim sharti iqtisodiyot tarmoqlari, ijtimoiy va boshqa sohalarga zamonaviy innovatsion texnologiyalarni tezkor joriy etish hamda fan va texnika yutuqlarini keng qo'llashdan iboratdir.

Mamlakatimizning barcha ijtimoiy va davlat hayoti sohalari shiddat bilan rivojlanayotgani sababli, amalga oshirilayotgan islohotlarni zamonaviy innovatsion g'oyalar, ishlanmalar va texnologiyalar

asosida yaqindan qo'llab-quvvatlash talab etilmoqda. Bu esa O'zbekistonning jahon sivilizatsiyasi yetakchilari safiga tez va sifatli kirib borishini ta'minlaydi

Shu bilan birga, o'tkazilgan tahlillar modernizatsiyalash, diversifikatsiyalash jarayonlarini innovatsion rivojlantirish, ishlab chiqarish hajmlarini oshirish hamda ichki va tashqi bozorlarda raqobatbardosh mahsulotlarning tovar nomenklaturasini kengaytirish bo'yicha olib borilayotgan ishlar yetarli darajada emasligini ko'rsatdi. Xususan: aholining oliy ta'lim bilan qamrab olinish darajasi pastligi; oliy ta'lim muassasalarining o'quv rejaları va dasturlarini belgilash, talabalarni qabul qilish kvotalarini aniqlash, moliyaviy mablag'larni taqsimlashda mustaqil emasligi; vazirliklar va idoralar o'rtasidagi o'zaro hamkorlik tegishli darajada yo'lga qo'yilmaganligi, mas'uliyatli.

Ilmiy va innovatsion faoliyatni rivojlantirish uchun mas'ul tashkilotlarning samarasiz ishlashi, ilmiy-tadqiqot muassasalari va laboratoriyalar faoliyatini lozim darajada muvofiqlashtirmaslik; ilmiy faoliyat natijalarini tijoratlashtirish darajasining pastligi; innovatsion menejment sohasida texnologiyalarni faol targ'ib qilish va amaliyotga joriy etish imkonini beradigan yuqori malakali mutaxassislarining yetishmasligi kabi muammolar mavjud.

Bugungi iqtisodiy sharoitlar kasb-hunar ta'limi tizimining mintaqaviy va xalqaro mehnat bozori talablariga mosligini tanqidiy baholash zarurligini ko'rsatdi. Ta'lim dasturlarining an'anaviy modeli asosan alohida tarmoqda mavjud bo'lgan iqtisodiyotning umumiy masalalari va jarayonlariga e'tibor qaratgan edi. Ko'plab kasb-hunar ta'limi muassasalari markazlashgan holda faqat xalq xo'jaligining muayyan sohasi uchun mutaxassislar tayyorlagan.

Masalan, R.X. Xasanov klasterga quyidagicha ta'rif beradi: uzluksiz ta'lim bosqichlarining uzluksiz vertikal integratsiyasi va tuzilmalarning gorizontaal muvofiqlashtirishi natijasida pedagogik jarayon ishtirokchilari faoliyatining yuqori darajadagi tashkiliy birlashuvi ta'minlanadigan ochiq ta'lim tizimi.

Amaliyot shuni ko'rsatdiki, mintaqaviy ta'lim klasterlarini shakllantirish orqali ushbu ziddiyatlarni bartaraf etish mumkin ekan. Ta'lim klasteri tanlangan soha korxonalari bilan hamkorlik asosida birlashtirilgan, o'zaro bog'liq kasb-hunar ta'limi muassasalarining yig'indisidir. Keng ma'noda, bu "ilm-fan – texnologiya – biznes" innovatsion zanjirida o'qitish, o'zaro ta'lim berish va o'z-o'zini o'rgatish vositalari tizimi bo'lib, asosan zanjir ichidagi gorizontaal aloqalarga asoslanadi. Mintaqaviy ta'lim klasterlarini rivojlantirish zamonaviy iqtisodiyotning muhim raqobatbardosh afzalligi hisoblanadi va u haqiqiy sinergik samara beradi.

Ta'lim klasteri, qoida tariqasida, hududiy zona doirasida fundamental ilmiy va ilmiy-amaliy ishlanmalar, ta'lim loyihalari, yangi texnologiyalar va metodikalar, intellektual mahsulotlarni loyihalash va ishlab chiqarishni birlashtirish vazifasini hal qilishga yordam beradi. Bunday holda, ta'lim klasteri o'zlari uchun ustuvor investitsiya yo'nalishlarini belgilaydigan ish beruvchilar uchun juda jozibador bo'ladi, chunki ular oldida amaliyotga yo'naltirilgan bilimlarni ishlab chiqaruvchi sifatida namoyon bo'ladi. Bu holda universitetning asosiy vazifalaridan biri innovatsion mahsulotni ishlab chiqarishdir. Shu sababli, ilmiy-tadqiqot universitetlari o'z mintaqalarining ehtiyojlari va rivojlanish istiqbollariga muvofiq mutaxassisni shakllantirishda faol ishtirok etadilar. Ta'lim klasterlari ham ilmiy, ham innovatsion faoliyatda ta'lim oluvchilarning ijodiy salohiyatini faollashtirish imkonini beradi. Yuqorida sanab o'tilganlarning barchasi tizim sifatida innovatsion iqtisodiyotning moslashuvchanlik, dinamiklik, o'zgaruvchanlik, moslashuvchanlik, barqarorlik va bashorat qilish, uzluksizlik, yaxlitlik sifatlarini o'zgartirishga yordam beradi.

Ushbu mavzuga bo'lgan keng qiziqish, shuningdek, dunyoning rivojlangan mamlakatlari mintaqaviy iqtisodiyotini klasterlashtirishning ko'plab ijobiy tajribasi bilan izohlanadi, ular butun mamlakat va uning alohida mintaqalari iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirish uchun tarmoq tuzilmalaridan foydalanishning samaradorligini amalda isbotladilar. Mintaqaviy iqtisodiyotni klasterlashtirish bo'yicha xorij tajribasi tahlili shuni ko'rsatdiki, klasterlarni shakllantirish siyosati uzoq vaqt davomida olib

borilmoqda. Masalan, Daniyada 1992-yildayoq jami eksportning 60 foizini ta'minlagan mamlakatdagi barcha firmalarning 40 foizi klasterlarda ishtirok etgan. . Zamonaviy iqtisodiy klasterlarni yaratishning asosiy motivlari mintaqaviy iqtisodiyot darajasini oshirishga intilish, yuqori texnologiyali tarmoqlarni rivojlantirish, depressiv hududlarning iqtisodiy faolligini oshirish va yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlashni tashkil etishdan iborat. Ushbu motivlarning barchasi u yoki bu darajada ta'lim klasterlariga nisbatan ham qo'llanilishi mumkin.

Ko'rib chiqilayotgan mavzuning nihoyatda dolzarbligi tufayli ta'lim klasterlari faoliyati samaradorligiga ta'sir ko'rsatadigan ba'zi masalalarni ko'rib chiqish zarur.

Faoliyatning birinchi yo'nalishi voqealardagi bu hodisaning nisbatan yangiligi bilan bog'liq. Ta'lim klasteri faoliyatining asosiy xususiyati uning innovatsion yo'nalishni doimiy rivojlantirishga va ilmiy-ta'lim faoliyatining sifatiga yo'naltirilganligidir. Mutaxassislar tayyorlash jarayoniga klaster ta'limini joriy etish kasbiy ta'lim dasturlarini amalga oshirishning yangi pedagogik, tashkiliy, texnologik va iqtisodiy shart-sharoitlarini ishlab chiqishni taqozo etadi.

Yaqin kelajakda ish beruvchilar tomonidan kadrlar siyosatini shakllantirish va xodimlarni boshqarishda, xodimlarni o'qitish va attestatsiyadan o'tkazishni tashkil etishda, mehnat shartnomalarini tuzishda, lavozim yo'riqnomalarini ishlab chiqishda va mehnatga haq to'lash tizimlarini belgilashda qo'llanilishi kerak bo'lgan kasbga o'qitish, kasb ta'limi va qo'shimcha kasb ta'limi o'qituvchisi. Ushbu kasbiy standartga muvofiq, assistent, o'qituvchi, katta o'qituvchi va dotsentning ta'lim olishi va o'qishiga qo'yiladigan talablar oliy ma'lumotga (mutaxassislik va undan yuqori) ega bo'lishdan iborat bo'lib, uning yo'nalishi (profili), qoida tariqasida, o'qitilayotgan o'quv kursi, fan (modul) ga mos keladi. Ma'lumoti mos kelmagan taqdirda, xodim oliy ta'lim negizida qo'shimcha kasbiy ta'limga ega bo'lishi - yo'nalishi (profili), qoida tariqasida, o'qitilayotgan o'quv kursi, fan (modul) ga mos keladigan kasbiy qayta tayyorlashdan o'tishi kerak. Kasbiy standart, shuningdek, har uch yilda kamida bir marta pedagogik faoliyat bo'yicha qo'shimcha kasbiy dasturlar bo'yicha o'qitishni tavsiya etadi.

Tashkiliy masalalar, birinchi navbatda, ta'lim jarayonini o'qitishni amaliyotga yo'naltirilgan tarzda tashkil etishdan iborat. Endi bu hamkorlikni tubdan yangi darajaga ko'tarish kerak, shunda bo'lajak ish beruvchi o'zining ishlab chiqarish va ilmiy-tadqiqot bazasida ta'lim dasturlarini ishlab chiqishda va bo'lajak mutaxassisning kompetensiyalarini shakllantirishda ishtirok etish uchun haqiqiy imkoniyatga ega bo'ladi. Faqat shundagina o'qitish jarayonida alohida olingan mintaqalarning haqiqiy ehtiyojlari va istiqbollari hisobga olinadi. Ko'rib chiqilayotgan mavzu bo'yicha nashrlar va axborot-tahliliy materiallarni ko'rib chiqish shuni ko'rsatdiki, hozirgi vaqtda umuman klasterlar va xususan ta'lim klasterlari muammosiga bag'ishlangan ko'plab ishlar mavjud. Zamonaviy sharoitda ta'lim klasterlarini rivojlantirish qonuniyatlari va tamoyillarini o'z ichiga olgan nazariy ishlanmalar ham, turli mintaqalarda innovatsion ta'lim klasterlarini rivojlantirish tajribasini yoritishga bag'ishlangan amaliy sharhlar ham yetarlicha bo'lishiga qaramay, aynan ta'lim klasterining kompetentli bitiruvchisini shakllantirish samaradorligini tekshirish metodikasi masalasi yetarlicha ishlab chiqilmagan. Ta'lim klasterlarining mavjudligi va rivojlanishining dolzarbligini tasdiqlash uchun bunday tajriba-sinov nafaqat alohida klasterlarda, balki pedagogika oliy ta'lim muassasasining raqobatbardosh bitiruvchisini shakllantirish samaradorligi bilan ham taqqoslash zarur.

Keyingi muhim masala shundan iboratki, ta'lim klasterlari ishining samaradorligi faqat mustahkam ijtimoiy sheriklik mavjud bo'lgandagina mumkin bo'ladi, bu esa ma'lum shartlarga rioya qilgan holda amalga oshirilishi mumkin.

Birinchidan, bitta klaster doirasida bitta sohaning barcha ta'lim darajalarining uzviy bog'liqligini yaratish zarur. Ta'lim muassasalari integratsiyasining hozirgi sharoitida o'zaro kelishilgan ta'lim dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish zarurati allaqachon yetilgan. Ko'p darajali kasbiy ta'lim ta'lim klasteri ishtirokchilari tomonidan amalga oshirilishi kerak, ular uzluksizlikni, turli darajadagi

ta'limning o'zaro bog'liqligini, shuningdek, tashkiliy va predmetli birlikni ta'minlaydi. Bir qator mualliflar ko'p darajali kasbiy ta'lim asoslanishi kerak bo'lgan tamoyillarni ko'rsatadilar - uzluksizlik, ochiqlik, tugallanganlik va yaxlitlik. Turli darajadagi ta'lim dasturlarining uzluksizligi o'qish muddatlarini optimal qisqartirishga imkon beradi, bu bilan talaba yoki tinglovchining O'zbekiston Respublikasi Ta'lim to'g'risidagi qonunining 4-moddasiga muvofiq o'zlashtirilayotgan ta'lim dasturi doirasida tezlashtirilgan (eksternat tartibida) o'qitishning individual o'quv rejasi bo'yicha o'qish huquqini ta'minlaydi. Ushbu shartga rioya qilish, shuningdek, ta'limning bir darajasidan ikkinchisiga o'tish jarayonida ta'lim oluvchining, shuningdek, bitiruvchining ish joyida moslashish vaqtini minimallashtirishga yordam beradi. Psixologlarning tadqiqotlariga ko'ra, yosh mutaxassisning yangi ish joyiga moslashishining minimal davri xodimning ham standart vazifalarni tezkor hal qilishga, ham strategik vazifalarni qabul qilishda ishtirok etishga qodir bo'lishi uchun yetarli bo'lib, 6-7 oyni tashkil etadi. Ta'lim klasteri doirasida uzviylikka rioya qilish bu muddatni 3-4 oygacha qisqartirish imkonini beradi.

Ikkinchidan, ta'lim klasteri ishtirokchilarining ta'lim dasturlari kasbiy standartlar talablariga qat'iy muvofiq ravishda ishlab chiqilishi kerak. Bunda turli darajadagi ta'lim dasturlari o'z tuzilishi va mazmuniga ko'ra muvofiqlashtirilishi lozim.

Uchinchidan, korxonalar va ta'lim klasterlari jamoalarining o'zaro munosabatlarida korporativlik tamoyili. Ushbu tamoyilga rioya qilish o'qilayotgan fanlar mazmunining takrorlanishiga yo'l qo'ymaydi. Tadqiqot ma'lumotlariga ko'ra, kunduzgi ta'limning alohida asosiy ta'lim dasturlari va qo'shimcha kasbiy ta'lim dasturlarini amalga oshirishda ushbu dasturlarning o'zaro bog'liqligi o'rtacha 83% ko'rsatkichga yetadi. Korporativlik tamoyiliga rioya qilish hisobiga bo'shaydigan vaqtni potensial ish beruvchilar bilan birgalikda ishlab chiqilgan kurslarni joriy etish orqali ta'lim oluvchilarning ta'limidagi bo'shliqlarni bartaraf etishga va (yoki) muayyan soha uchun bo'lajak kadrlarni yanada sifatli tayyorlashga yo'naltirish taklif etilmoqda. Hozirgi globallashuv sharoitida o'zining innovatsion faolligini maksimal darajada namoyon etayotgan mintaqalar raqobatdosh ustunlikka ega ekanligi shubhasiz. Mintaqaviy innovatsion rivojlanishda mintaqaviy ta'lim klasteri muhim rol o'ynashi mumkin. To'g'ri tuzilgan ta'lim klasteri modeli mintaqaviy mehnat bozorining doimiy o'zgaruvchan ehtiyojlarini hisobga olish imkonini beradi va raqobatbardosh va malakali mutaxassisni tayyorlash uchun sharoit yaratadi. Bunga ta'lim klasterlarining tanlovdagi mustaqilligi tufayli erishiladi. muayyan mintaqada uchun kadrlar tayyorlashning asosiy yo'nalishlarini qamrab oladigan kasbiy ta'lim dasturlari va uzluksiz o'quv rejalarini amalga oshirish.

ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori (qaror nomi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 8-sentyabrdagi 703-sonli qarori tahririda - O'R QHT, 2017-y., 37-son, 990-modda)
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 21-sentyabrdagi PF-5544-son Farmoni.//2019 - 2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini innovatsion rivojlantirish strategiyasi 1-bob. Umumiy qoidalar.
3. Mixaylova N.V. Mirovoy opit realizatsii protsessov klasterizatsii regionalnoy ekonomiki //Novie texnologii. - 2007. - No 4. - S. 105-107.
4. ROSNANO nanotexnologicheskii slovar// URL: <http://thesaurus.rusnano.com/> (data obrasheniya: 19.12.2016).
5. Xasanov R.X. Klaster yondashuvlaridan foydalangan holda mintaqaviy sanoat siyosatini amalga oshirish //Zamonaviy iqtisodiyot muammolari. 2009. No3.

6. Korchagin, Ye. A., Safin, R. S. Integratsiya kak osnova urovnevogo professionalnogo obrazovaniya v nauchno-obrazovatel'nom klastere / Ye. //Vysshee obrazovaniye v Rossii. - 2013. - No 6.- S. 19 - 25.
7. Yakovleva Ye.I. Sotsialno-aksiologicheskii analiz globalizatsii: dis.... kand. filos. nauk: 09.00.11 N. Novgorod, 2005. - 159 b.
8. Yavorskiy O.Ye. Obrazovatel'nyi klaster kak forma sotsialnogo partnerstva texnikuma i predpriyatiy gazovoy otrasli: dis.... kand. ped. nauk. - Kazan, 2008. - 252 b.